

Foto: Bernt Johansson

Om översättningar eller

OM BETYDELSEN AV ETT VÄLPLACERAT "H"

För fåvitska människor kan det förefalla som om det viktiga med en översättning är att den blir "rätt" eller "korrekt".

Visst ligger det något i det; i alla fall när det gäller berättande prosa, om än kanske inte alltid lyrik, är det ju bra att ha samma story i översättningen som i originalet. Men inom dessa ramar kan det finnas många problem.

Man bör minnas vad fransmannen sa om översättningar: de är som älskarinnor: "*Quand elles sont fidèles, elles ne sont pas belles. Quand elles sont belles, elles ne sont pas fidèles.*"

Ibland finns det s.k. oöversättliga ordlekar, vilka ofta förr, i vad som kallades "bemyndigade översättningar" (där man aldrig fick veta vem som "bemyndigats"), försågs med en asterisk och fotnot: "Oöversättlig ordlek. Ö.a."

Detta är enligt min mening en styggelse - en oöversättlig ordlek är en utmaning och måste klaras av. Visst finns det svåra saker. Ett exempel på ovan angivna fotnot finns i Agatha Christies *Tio små negerpojkar*, där sällskapet som i tur och ordning skall mördas, kallas till en ö av en viss U.N.Owen, vilket om man läser ihop det blir "Unknown", dvs "Okänd".

Svårt! Vad göra? Kanske kalla personen O.B. Kant, med risk för att läsaren tror att det är en kusin till Immanuel?

Ett annat problem är när texten beskriver en företeelse som bara inte finns på svenska, men där man måste hitta en ekvivalent för att inte en lustighet ska gå förlorad.

I Sue Townsends *Adrian Mole - 30 1/4 The Cappucino Years (Adrian Mole ~ 30 1/4 i cappucinoåldern)* har huvudpersonen ett TV-kockprogram om speciellt "lågkulturell" mat. Där lagar han en rätt som heter "Belgian Faggots", ett slags leverbiffar som hålls samman av bukhinnan. Det låter utomordentligt vidrigt, men det är inte det som är poängen, utan att "Faggots" också är ett slangord för bögar. Nu protesterar belgiska gay-organisationer mot denna diskriminering och Adrian och produktionsbolaget måste göra en s.k. pudel.

Vad göra - rätten finns inte i Sverige. Här är alltså problemet att hitta en existerande rätt, en rätt som inte tillhör *haute cuisine*, en rätt som man kan göra en ordlek på, och en ordlek som dessutom handlar om att någon befolkningsgrupp blir upprörd.

Vad gjorde hustrun och jag när vi översatte detta? Jo, vi valde "Fattiga riddare" och lät produktionsbolaget få motta klagomål från Överhuset: "Man menade att det var djupt sårande för de adelsmän som inte var så ekonomiskt välbeställda, och antydde att det var just vad man kunde vänta sig under en regering som är

ute efter att avskaffa hela Överhuset". Sista halvan av meningen finns inte i originalet, utan är något som vi lade till för att ge eftertryck åt skämtet, och som dessutom var aktuellt när boken kom ut.

Rätt fiffigt tyckte vi själva, men fiffighet är inte lika med sann storhet som översättare, för sann storhet handlar om att hitta exakt rätt tonfall.

För att demonstrera detta måste jag dessvärre lämna egna alster och gå till mästarens själv, Birgitta Hammar. Och där är vi äntligen framme vid rubrikens "välplacerade H".

Den odödlige Mr. Mulliner brukar ju hålla låda på puben "Anglers' Rest", belägen någonstans längs floden Severn. Detta "Anglers' Rest" översätter Birgitta Hammar med "Metarens Hvila", och vilken värld av "Merrie Olde England" och dess befolkning, av stamgäster som "Draught Stout" och "Lemonade and Angostura" som stöttar upp bardisken, av magnifika *inglenooks*, av flammande brasor på vintern och inrökta väggar etc. öppnar inte just detta "Hvila" i stället för "Vila".

Så kan ett välplacerat "H" bidra till att måla upp en stämning av den värld som är förutsättningen för P.G. Wodehouses berättelser.